

Modernizační fond v Česku:

Využíváme dostupné finance efektivně? A jsou dotace do průmyslu a energetiky správnou cestou k dekarbonizaci?

Modernizační fond je program Evropské Unie pro roky 2021–2030, ze kterého může **13 nízkopříjmových členských států financovat modernizaci svých energetických systémů a zvyšování energetické účinnosti.**

Fond tvoří výnosy z prodeje emisních povolenek. **Poplatky znečišťovatelů za vypuštěné emise jsou díky tomu investovány do dekarbonizace.**

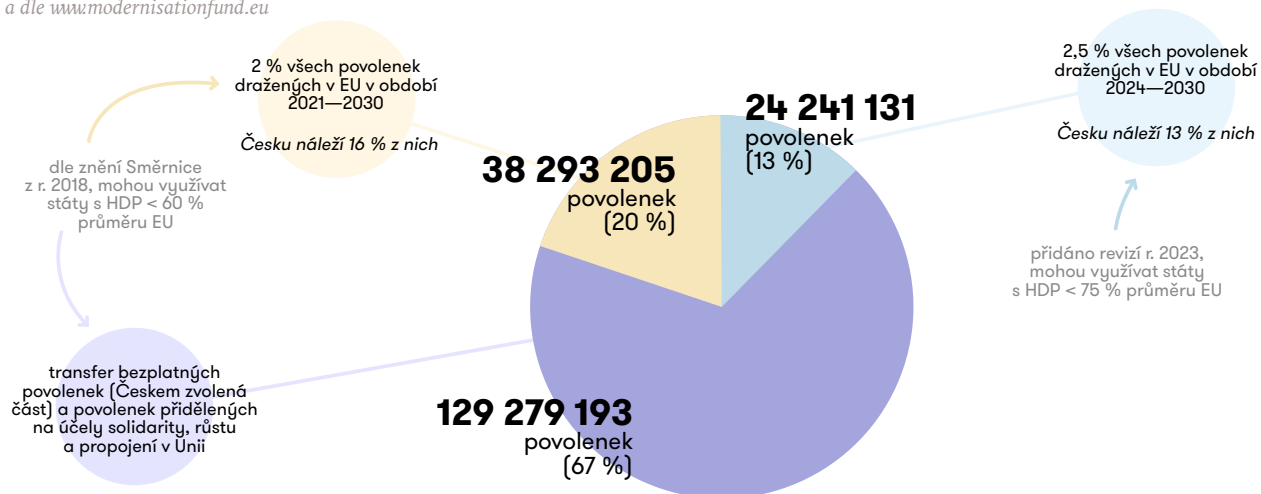
Celková výše fondu není pevně stanovená, odvíjí se od ceny povolenek.

V Česku se peníze rozdělují skrze **programy** (např. RES+ pro obnovitelné zdroje energie, HEAT pro teplárenství), v rámci kterých jsou průběžně vypisovány jednotlivé **výzvy**.

Správce fondu je **Evropská investiční banka (EIB)**, která využití fondu kontroluje a schvaluje. O využití prostředků na české úrovni rozhoduje, v souladu s kritérii Evropské komise, Ministerstvo životního prostředí (MŽP) a fond spravuje Státní fond životního prostředí (SFŽP).

Zdroje českého Modernizačního fondu

Zdroj dat: vlastní zpracování dle Směrnice o systému EU pro obchodování s emisemi a dle www.modernisationfund.eu

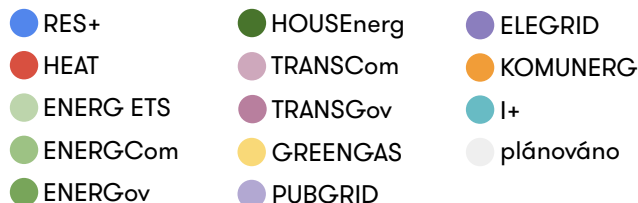

Podmínky využívání Modernizačního fondu

- To, jaké projekty se budou v Česku z Modernizačního fondu podporovat, významně ovlivňují podmínky definované **Směrnicí o systému EU pro obchodování s emisemi**. Fond byl skrze ni založen roku 2018 a **revidován v roce 2023**.
- Směrnice určuje, jaká část povolenek náleží do fondu a do jakých oblastí mohou státy směřovat dostupné finance. Až po revizi se např. mezi prioritní projekty, na jejichž podporu musí být využita většina peněz¹, dostala **tepelná čerpadla**. Dalšími prioritami jsou mj. výroba energie z obnovitelných zdrojů, renovace budov, podpora nízkopříjmových domácností nebo spravedlivá transformace.
- Revize Směrnice též **ukončuje možnost využívání bezplatných povolenek na modernizaci energetiky** ke konci roku 2024. Česko nicméně všechny své bezplatné povolenky dostupné do roku 2030 převedlo do Modernizačního fondu, tato změna se ho tedy nedotkne.
- V návaznosti byl v roce 2024 revidován český programový dokument, který nastavuje nové priority podpory v **akumulaci energie, využívání vodíku, modernizaci elektrických sítí, komunitní energetice a inovačních projektech**.

¹ 80 % výnosů z původního množství povolenek (tj. 2 % a transfer), a 90 % z množství přidávaného po revizi (tj. 2,5 %).

Programy Modernizačního fondu

Zdroj: vlastní zpracování dle dat SFŽP a dle Zprávy o stavu implementace Modernizačního fondu v České republice

mld. Kč

Zdroje a potřeby dekarbonizace

- Podle odhadu MŽP a SFŽP z června 2024 by mělo být v Modernizačním fondu dostupných **380 mld. Kč**. To se může jevit jako významná částka, obzvláště v porovnání s původním odhadem z roku 2021. Ten na základě nižší ceny povolenek a jejich menšího množství ve fondu předpovídal “pouhých” 154 mld. Kč.
- Národní klimaticko-energetický plán však na základě analýzy SEEPIA počítá s **investiční potřebou dekarbonizace 2,8 bilionu Kč v letech 2023–2030**, z čehož by mělo **1,3 bilionu pocházet z veřejných zdrojů**. To je stále 3,5× více, než nabízí Modernizační fond.
- Necelá **polovina odhadované částky je také již rozdělena do jednotlivých výzev**, zatímco zdaleka nejsme v polovině našeho dekarbonizačního úsilí.
- Je proto důležité se ptát, zda finance z Modernizačního fondu využíváme **efektivně**.

Kritéria k posuzování dotací

- Nastavování dotací není lehká disciplína. Aby byly dotace využitelné, musí reagovat na potřeby příjemců, zatímco příjemci mají motivaci potřeby nadhodnocovat. Jak se tedy zamýšlet nad tím, jaké projekty má fond podporovat?
 1. **efektivita** znamená směřovat peníze tam, kde mají největší efekt, např. nejvyšší úsporu emisí nebo nejvyšší instalovaný výkon na korunu. V povinných každoročních zprávách pro EIB reportuje Česko odhady MWh ušetřené energie, MW nové instalované kapacity OZE, tun ušetřených emisí CO₂ a také cenu za každou takovou ušetřenou tunu. Neznáme však detaily údajů, např. ke kterým programům se data vážou nebo zda byly dané projekty už realizovány. V dokumentech k programům a výzvám fondu nenajdeme ani vazbu na národní dekarbonizační cíle. Poměr cena/výkon i poměr dosažených úspor oproti těm cílovým je tak dnes obtížné zjistit.
 2. **návratnost** klíčových dekarbonizačních investic je různorodá: u plošné fotovoltaiky, větrných turbín nebo zateplení domu se dá očekávat návratnost kolem deseti let, u jiných investic, jako je posílení distribuční sítě, vodíková infrastruktura, obecní vytápění nebo málo běžné technologie jako velká tepelná čerpadla se může vyšplhat k 20 a více roků. Dotace je dobrý nástroj pro sociální politiku, veřejné služby nebo systémová opatření, ale ne pro návratné investice.

pokračování na další straně...

Zaostřeno na RES+

- Přes polovinu celého programu RES+, tedy 8 miliard Kč, si rozdělilo **8 největších žadatelů**. Mezi nimi je ČEZ, Sokolovská uhelná nebo Sev.en.

Jak se to stalo? Pravidla Fondu tomu šla naproti.

- Zprvė, zákon o podmínkách obchodování s povolenkami č. 383/2012 Sb. udává, že bezplatné povolenky podle čl. 10c směrnice se přednostně použijí na **projekty provozatelů zařízení na výrobu elektřiny**. V pravidlech výzvy RES+ pak najdeme, že „budou k financování prioritně vybrány projekty výrobců elektřiny podle čl. 10c směrnice.“ (V aktualizovaných pravidlech programu z prosince 2024 tato podmínka již nefiguruje.)
- Zadruhé, **zákon zvýhodňuje projekty realizované v regionech postižených útlumem těžby uhlí**, prakticky projekty na území uhelných regionů získávaly 10 bodů navíc.
- V systému EU ETS i v uhelných regionech pak najdeme právě velké firmy s kapacitou realizovat velké fotovoltaické projekty a získat na ně podporu z fondu.

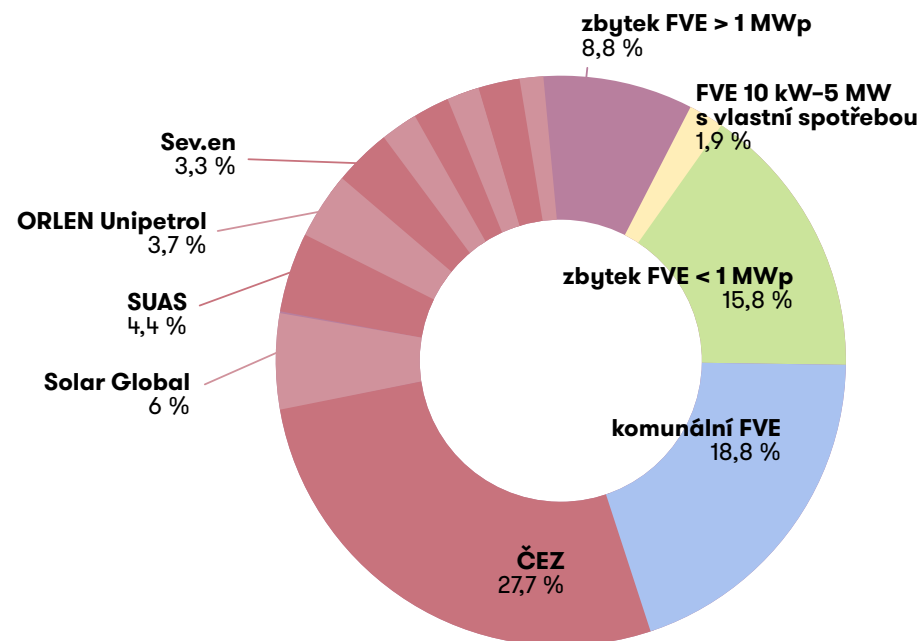
Kritéria k posuzování dotací

...pokračování z předchozí strany

- 3. adicionalita** znamená ptát se, jestli by k investici došlo i bez veřejné podpory. Zvyšující se tlak na odklon od uhlí nutí energetické firmy hledat nová řešení nehledě na dotace. Cena projektu bez dotace navíc může být často nižší.
- 4. rizikovost:** bez dotací to nikdo nepostaví? Možná návratnost není jedinou překážkou. Některé investice mají sice nižší dobu návratnosti, ale zato velkou míru nejistoty - např. ohledně cen elektřiny, což odrazuje od investic jak firmy, tak i banky poskytující půjčky na dofinancování. Pro návratné, ale rizikové projekty, vč. fotovoltaiky, jsou vhodnější finanční nástroje typu garantovaná půjčka nebo půjčka s nízkým úrokem, místo zhruba 30% dotace.
- 5. příjemce:** skrz dotace vláda snižuje dobu návratnosti (ať už je to 5, nebo 20 let) a tím přímo podporuje příjemce, vč. firem s miliardovými obraty a mimořádnými zisky z energetické krize, kteří mají vlastní kapitál na investice. Stanovenou prioritou Modernizačního fondu je mj. podpora spravedlivé transformace, která spočívá kromě technologické změny i v narovnání nerovnosti a decentralizaci. Je vhodné zvažovat, jakým firmám vláda zvyšuje zisky – může pak nastavit výhodnější podmínky pro malé a střední podniky nebo stropy dotační podpory.
- 6. systémovost:** nehledě na návratnost, někdy je nutné skrz dotace podpořit velké strategické a systémové investice jako železnice, distribuční síť, velká tepelná čerpadla, železárny využívající vodík, záchranu CZT, průmysl atp. Otázka je, zda mezi ně patří výstavba fotovoltaiky jako méně komplexní a přitom dělitelnější úkol.²

Schválené žádosti ve výzvách programu RES+

Zdroj dat: vlastní zpracování dle dat SFŽP

Dotace vs. jiné finanční nástroje

- Finanční nástroje (např. záruky, zvýhodněné úvěry nebo kapitálové vstupy) slouží stejně jako dotace jako finanční podpora, na rozdíl od **nenávratných dotací jsou návratné**.
- Výhodou finančních nástrojů je možnost opakovaného využití prostředků. Často směřují k zajištění stability a jistoty, ale po určité době se vrátí do veřejné kasy.
- **Všechny peníze rozdělené z Modernizačního fondu měly dosud (leden 2024) formu dotací**. V březnu 2024 byla vypsaná **první výzva obsahující finanční nástroj, a to bezúročné půjčky bankám, které posléze poskytnou zvýhodněné úvěry projektům podpořeným z dotační výzvy Oprav dům po babičce**. Druhým finančním nástrojem je fond na poskytování zvýhodněných úvěrů na zlepšení energetické účinnosti a snižování spotřeby energie v podnikatelském sektoru, zveřejněný v lednu 2025.
- **Finanční nástroje zatím tvoří pouze necelá 3 % celkové částky ve výzvách fondu**.

Přehled finančních nástrojů

Půjčky:

půjčky s výhodným úrokem

- **zprostředkované půjčky**: půjčky od EIB skrze prostředníky (např. Národní rozvojovou banku, NRB), kteří poskytují půjčky příjemcům
- **podřízený dluh**: v případě selhání dlužníka řazen pod ostatní dluhy z hlediska priority splácení, rizikovější pro věřitele

Přímá účast: získání podílů v projektu skrz kmenové akcie, prioritní akcie, warranty atp.

Záruky:

ke krytí rizika nesplacení

- **za půjčky v místní měně**: zajišťuje splacení konkrétních projektů v místní měně
- **portfoliová záruka za aktiva**: mechanismus sdílení rizika, kdy ručitel (např. NRB) poskytuje krytí části ztrát z portfolia
- **sekuritizace aktiv**: snížení rizika investice skrz sdružení finančních aktiv do cenných papírů

Kvazi-kapitál:

mix půjček a kapitálu

- **podmíněné**: výhodnost podmínek je podmíněna splněním cílů projektu
- **účastnické**: věřitel získává výnosy navíc v případě ziskovosti projektu
- **konvertibilní**: možnost věřitele přeměnit půjčku na vlastní kapitál

Zdroje

MŽP, SFŽP. Zpráva o stavu implementace Modernizačního fondu v České republice. Období: 1. pololetí 2024. Praha: Státní fond životního prostředí ČR, 2024.

SFŽP. Program pro poskytování podpory z prostředků Modernizačního fondu: Nové obnovitelné zdroje v energetice (RES+). Praha: Státní fond životního prostředí ČR, 2021. https://www.sfzp.cz/files/documents/storage/2024/12/18/1734553862_1621342092_ModF_RES_podminky.pdf

SFŽP. Revize Obecného programového dokumentu pro implementaci Modernizačního fondu v České republice od roku 2024. Praha: Státní fond životního prostředí ČR, 2023. https://www.sfzp.cz/files/documents/storage/2023/12/20/1703071265_Programovy%20dokument%20MF_11-2023_aktualizace.pdf

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES ze dne 13. října 2003 o vytvoření systému pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů v Unii a o změně směrnice Rady 96/61/ES. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2003/87>

Zákon č. 383/2012 Sb. Zákon o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-383>

„Vláda schválila aktualizovaný klimaplán – Zelená transformace,” <https://zelenatransformace.cz/aktuality/vlada-schvalila-aktualizovany-klimaplan/>

Zpracovaly Alžběta Rychnovská (alzbeta.rychnovska@amo.cz)
a Kristina Zindulková (kristina.zindulkova@amo.cz).

Grafická úprava Jaroslav Kopřiva.

leden 2025 (upraveno březen 2025)

